

AMSTELODAMUM

MAANDBLAD VOOR DE KENNIS VAN AMSTERDAM

AARON 1922

31^e EN 32^e JAARGANG

1944 EN 1945

AMSTELODAMUM

MAANDBLAD VOOR DE KENNIS VAN AMSTERDAM

ORGAAN VAN HET GENOOTSCHAP AMSTELODAMUM

REDACTEUR D. KOUWENAAR

EEN- EN TWEE EN DERTIGSTE
JAARGANG 1944 EN 1945

Drukkerij en uitgeverij J. H. de Bussy
Rokin 60—62, Amsterdam

AMSTELODAMUM

'MAANDBLAD VOOR DE KENNIS VAN AMSTERDAM
ORGAAN VAN HET GENOOTSCHAP AMSTELODAMUM

32ste JAARGANG

1945

'BURGEMEESTER DR. W. DE VLUGT,
BESCHERMHEER VAN AMSTELODAMUM,
† 10 FEBRUARI 1945.

De dood van dr. W. de Vlugt trof *Amstelodamum* in zijn hoogste decoratieve geleding. Inmenging in de dagelijksche beweging van het raderwerk der genootschappelijke activiteit is niet des beschermheers, en zeker ook was dr. de Vlugt niet de man om hier te grijpen naar de uitoefening van een gezag, dat hem niet toekwam. Maar zijn naam, opgenomen in het titelhoofd van ons Genootschap, gaf ons een gevoel van rust en vertrouwen, als ware boven ons werken en strijden een beschuttende hand uitgestrekt, die stil en sterk alle verdenking tegen de zuiverheid van onze bedoelingen afweerde. Het deed ons goed, dat in 1921, na zijn optreden als Burgemeester, het bestuur in een bijzondere audiëntie hem, reeds vele jaren lid, bereid vond het beschermheerschap te aanvaarden; het deed ons blijvend goed, dat hij in die waardigheid volhardde, ook toen onze "inzichten bleken uiteen te gaan op punten van stadsbeleid, die hem hoog in het hart lagen; het deed ons innig goed, dat hij, uit zijn burgemeestersambt ontzet, geen aanleiding vond het beschermheerschap af te leggen. Hij handelde naar den diepsten wensch van ons hart, toen hij — ongebroken en trouw, waar hij trouw kon zijn — ook met ons den band bewaarde, trouw — hoe hartstochtelijk hebben wij het met hem gehoopt — tot zijn glorieus ambtsherstel, maar ook, als het moest, tragisch en niet minder verheven, trouw tot in den dood.

Als burgemeester van Amsterdam heeft dr. de Vlugt, uit verschillende gezichtshoeken bezien, een uitzonderlijke positie onder de dragers van het hooge ambt ingenomen. Bovendien zou men van hem, meer dan van eenig zijner voorgangers, kunnen zeggen, dat hij reeds vóór zijn ambtsaanvaarding een eigen stempel op de stad heeft gedrukt; dit echter ware een oneigenlijke, gewrongen zegswijze. Gedoeld wordt dan op het feit, dat hij als leidend lid van de aannemersfirma de Vlugt en Domhof ettelijke groote gebouwen, sommige zelfs met een prominente plaats in het stadsbeeld, heeft ge- of belangrijk verbouwd: Bijenkorf, Kreymborg, Ned. Ind. Escompto-Maatschappij, Centrale-Oost, Heineken's Bierbrouwerij, Wester Suikerraffinaderij e.a. Ook het raadhuis van Nieuwer-Amstel, het ietwat speelsche gebouwtje met de luchtige stoep en het ranke torentje aan den Amsteldijk, waarin sedert 1914 het Gemeente-Archief van Amsterdam is gevestigd en dat door de nauwe personeele en zakelijke banden, die ons Genootschap met het Archief verbinden, eenigszins de rol vervult van Amstelodamums residentie —, ook dat gebouw is door hem opgetrokken. Maar van een stempel kan in deze gevallen toch niet worden gesproken en zeker niet van zijn stempel; de architect, niet de aannemer, is de geestelijke vader van het merk, dat aldus wordt opgedrukt.

Uitzonderlijk was de positie van dezen burgemeester allereerst hierdoor, dat hij bij zijn benoeming is ontvangen, door de overgroote meerderheid van Raad en burgerij, met een koelheid, of beter nog: met een onverholen tegenzin, als tot dusver aan

geen burgemeester was ten deel gevallen. Het is een paradox met de kracht der volle waarheid: nimmer heeft een man zoo gemoedelijk en van zoo onverstoorbaar goed humeur het Prinsenhof betrokken en toch was nimmer de populaire betiteling van „burgervader” zoozeer een aanfluiting als bij den heer de Vlugt het geval was. De tegenzin richtte zich niet tegen zijn innerlijke karakter-eigenschappen; reeds had men de altijd delicate gelegenheid gehad hem in het openbaar leven — als lid van de Tweede Kamer, Provinciale Staten, Raad, daar sinds een drietal jaren ook als wethouder — op zijn gaven van hoofd en hart te keuren; zijn helder inzicht, zijn welbeheerschte tact in samenbrengen en gescheiden houden, in grijpen en ongegrepen laten, zijn onvermoeibare werk- en stuwkracht, het al gevoed door zijn zin voor nauwgezette orde en zijn opgeruimdheid, had men leeren kennen en naar den eisch waardeeren. De bezwaren golden zijn afkomst en zijn politieke richting. Zijn voorgangers — volgens de richtsnoeren, die men in een gemeenebest van de demogra-

phische en economische Amsterdam altijd onacht — waren gesproken uit patricische geschappelijken of alstand. De Vlugt nu jongen, uit kleine lui-kleine luiden vermaagkennis aan het lager ontwassen; bovendien dus politiek vreemd tig procent der bevolvollen zin: uitzonderbazing wekken, zoo zijn benoeming aanspellen, dat ook zijn zonderlijk zou zijn inheid van duur?

In werkelijkheid heeft derscheiden door een duur. Sinds de in-hoofdig burgemeester-vijftien edelachtbaar-ambt bekleed en de hen bleef elf jaren gezeteld; dr. de Vlugt magistratuur een on-maakt, bijkans twintig jaren in functie geweest. Inderdaad een uitzonderlijk lange ambtsduur!

En het waren voorzeker geen jaren van rustiger gezapigheid, van minder slijtende werking, dan die zijn voorgangers hadden beleefd. Bij zijn optreden zuchtte Amsterdam nog onder de sloopende gevolgen van den oorlog, en het herstel, dat na eenige jaren zich scheen af te teekenen, bleek niet meer dan een vooze vleug, weldra ondergaand in de groote economische wereldcrisis, die allermeeft op een stad als Amsterdam, „principaelick sich geneerende met de commercie”, haar worgenden greep legde. Geen burgemeester heeft als de Vlugt zoo dikwerf in persbeschouwingen, redevoeringen en interviews geparadeerd als de zwaar beproefde stuurman in het beeld van het koggeschip, dat hij, worstelend met de ongunst van stroom en wind, moest koersen in behouden vaart naar veilige haven.

sche structuur van bestrijdbaar had geten uit liberalen huize slachten naar maathans intellectuelen was een Kattenburger den geboren en met schapt, in schoolse onderwijs nauwelijks anti-revolutionnair en aan meer dan negenking. Altemaal en in lijk. Kan het verknappe koppen bij stonds wisten te voor-ambtsvervulling uit-hopeloos falen en kort-

zijn bewind zich on-uitzonderlijk langen stelling van het een-schap in 1823 hebben heden vóór hem het langstheerschende van lang op die plaats was, toen aan zijn tijdig einde werd ge-

maar dan ook: met welke toerusting hij die moeilijkheden moest tegemoet treden. Rij zijn installatie gaf hij Raad, burgerij en bovenal zich **zelve** daarvan klare wetenschap. De bezielende kracht, die hem had gedreven de zware functie te aanvaarden en die hem later onder den druk der lasten zou staande houden, vloeide hem toe uit het dubbele en slechts in schijn gespleten besef van de grootschheid der taak en de geringheid van 's menschen eigen vermogen. Ondanks „den grooten stilstand in zaken, als wij thans aanschouwen, de ongunstige conjunctuur voor scheepvaart, handel en industrie, waarvan de gevolgen ieder van ons met zorg vervullen”, „hem die in dezen tijd geroepen wordt tot het zoo gewichtig ambt van burgemeester, voegt het niet hierbij lang stil te staan en zich aan pessimistische overdenkingen over te geven. Amsterdam moet vooruit !” En daarvoor worde gewerkt in de vaste overtuiging, dat „steunen op den rietstaf van eigen kracht niet dan tot groote teleurstelling moet leiden en alleen vertrouwen op Gods hulp vasten grond onder de voeten geeft. Het is aan die overtuiging in de eerste plaats, dat ik vrijmoedigheid tot mijn besluit ontleende.”

Dat laatste klinkt anders dan „wij, naast God, oversten dezer stede”, zooals de Amsterdamsche burgemeesters van vroeger eeuwen zich durfden noemen, -- anders, minder klaroienend en zelfbewust. Maar in waarheid even krachtig en vertrouwenwekkend. De belijdenis dezer religiositeit — al vond haar wezen waarschijnlijk en haar uitdrukkingsvorm zeker in de stad slechts geringen weerklank — kon voor Amsterdam en Amstelodamum in trouwe geen beletsel zijn den nieuwen burgemeester en beschermheer met onvermengde hartelijkheid te begroeten.

Niet zoo algemeen, niet van deze eendrachtige negativiteit was de waardeering voor die andere leus: „Amsterdam moet vooruit.” Gedoeld werd, bij bijzonderen name en uitsluitend op economischen vooruitgang, met onverkapt hulding van de opperwaardigheid der eischen van handel, industrie, verkeer. Door met pleitend woord en daadkrachtige actie, zooveel hij in zijn vermogen achtte, zich aan deze leus getrouw te betoonen, heeft dr. de Vlucht zeker veel van de koelheid, die aanvankelijk hem omringde, weten te doorbreken en tal van verklaarde tegenstanders zijner benoeming gemaakt tot even ruitelijk zich verklarende voorvechters van zijn herbenoeming. Maar in de kringen van Amstelodamum leefde sterk en klaar het besef van het doodelijk gevaar, dat deze leus inhield voor de karakteristieke schoonheid, inzonderheid van de oude stad. Weliswaar geloofde men ook daar niet aan het bestaan van den absoluten moderniteits-profeet, die elk monumentenbelang, hoe groot ook, waardeloos oordeelt tegenover elk verkeersbelang hoe gering dit ook zij, — gelijk ook aan den anderen kant de absolute oudheidsmaniak, die een omgekeerde waardeverhouding aanhangt, geen wezen is van vleesch en bloed. Maar niettemin is de economische drift als ernstig gevaar voor het oude stadsbeeld reël en zonder moeite herkenbaar.

Dan, de grenslijn, waarbuiten noch de profeet, noch de maniak met hun ingrijpen mogen gaan, ligt niet in objectieve geldigheid vast; zij wordt door ieder in het eigen hart getrokken naar de inspraak van zijn geestelijke geaardheid en met aanzien van de waarden, die hem ter bijzondere verzorging zijn toevertrouwd. Was het dan voor het bestuur van het historie-minnend Amstelodamum verantwoord het beschermheerschap op te dragen aan iemand, die bij de aanvaarding van zijn machtig ambt de voor de historische schoonheid dreigende leus van „Amsterdam moet vooruit” had aangeheven? Wij hebben het gedaan, in rustigen moede en zonder vrees, dat wij in de meeningsverschillen, die wij konden voorzien, de strijdbaarheid voor onze idealen zouden moeten verzaken. Want wij meenden te kunnen voorspellen, dat, als uit die botsende meeningen een strijd mocht ontbranden, hij zou worden gevoerd met eerlijke wapenen en open vizier, zonder bitterheid, in de wederzijdsche verzekerdheid van elkanders goede trouw, ernstige overtuiging, waarachtige liefde tot de stad.

Zoo noodig strijd, zoo mogelijk samenwerking, altijd vriendschap en eerbied, Van

deze laatste getuigde de burgemeester, toen hij in 1925, bij het zilveren feest van Amstelodamum, zijn hulde bracht: „Amstelodamum is geboren uit liefde voor Amsterdam. . . Gij hebt u het schoon der stad aangetrokken; ge hebt een werk gedaan, dat niet genoeg gewaardeerd kan worden. . . Ik dank u voor alles, dat uw genootschap heeft gedaan voor Amsterdam. Ik hoop, dat Amstelodamum een tijd van grooteren bloei zal tegemoet gaan, want dat zal ook een zegen voor Amsterdam zijn”. Van die gevoelens bezield had hij reeds eerder — wederom een uitzonderlijk figuur onder de beschermheeren — zelfs zijn publicistische medewerking verleend, toen hij zijn uitvoerig, gedegen-zakelijk artikel over „Vijf en twintig jaar Amsterdamsch gemeentebeleid (1898—1923)”, geschreven ter gelegenheid van het regeeringsjubileum van H. M. de Koningin, afstond voor ons 21e Jaarboek (1924).

Zoo noodig strijd: hij is niet uitgebleven. Inderdaad bleek burgemeester de Vlucht de grens tusschen de rechten van oud en nieuw elders te trekken dan wij. Eenige malen heeft de strijd zelfs met groote hevigheid gewoed op punten, die hem bij uitstek dierbaar waren en die ons daarentegen zoo bedenkelijk voorkwamen, dat wij meenden niet alleen de leden van Amstelodamum, maar ook de gansche burgerij te weer te moeten roepen: de demping van het Rokin, de oplossing van het Paleis-Raadhuis-vraagstuk. Het was voor onze verdere voorspelling een strenge toets op haar juistheid, dien zij glansrijk heeft doorstaan; ondanks den strijd en zijn felheid zijn wij door vriendschap en eerbied verbonden gebleven. De beschermheer van zijn kant heeft het getoond, toen hij onze uitnoodiging tot de besloten viering van ons veertigjarig jubileum met gulgauwe hartelijkheid aanvaardde, een hartelijkheid, die hij, op het laatste oogenblik door ernstiger landszaken verhinderd (het was de 1e Mei 1940 !) uit zijn schriftelijken gelukwensh met bezielen toon deed opklinken. Stilzwijgend, maar in wezen nog welsprekender zou hij kort daarop ons zijn aanhankelijkheid bewijzen, op het oogenblik, dat hij door een als smaad bedoelde, als eer hem aangerekende geweldsspreuk van een generaal, handelend naar de maximen van een ruwen tijd en een mateloos ruw geslacht, als burgemeester werd afgedankt. Toen, in ambtelijke ballingschap gedreven, heeft hij niet tevens het beschermheerschap neergelegd, doch het willen behouden, aldus belijgend, dat het hem lief en waardevol was.

In de vreugde, waarmede wij dit gebaar hebben begroet, vond zijn trouw haar gerechten weerklank. Ook al Was hij dan burgemeester b.d. geworden, lief en waardevol bleef ons zijn beschermende genegenheid. En met hem hoopten wij vurig, dat door de ontwikkeling van 's werelds bestel hem gegeven mocht worden ongebroken terug te keeren op de plaats, die van rechtswege, immers krachtens Koninklijken wil en den wensch van nu wel gansch de burgerij, hem toekwam, -- dat hij mocht wederkeeren in zijnen regiment.

Het heeft niet mogen zijn. Een andere, de groote Generaal van alle tijden en geslachten, heeft hem uit zijn ballingschap te midden van het strijdgewoel der menschen opgeroepen naar het Huis met de vele woningen, waar vrede heerscht en geen ballingen zijn. Als Zijn dienaar deze roepstem nog heeft begrepen, dan heeft hij in vrome berusting van zijn aardsche verwachtingen afstand gedaan om den weg te gaan, die hem werd voorgeschreven. Ook wij willen in getrouwe overgave onze hoop op zijn wereldsch herstel offeren en dankbaar gedenkend de vriendschap, die hij in zijn rustloos leven onwankelbaar voor ons heeft bewaard, hem de eeuwige rust toebidden bij den Vader, Dien hij te allen tijde

heeft moeten obedieeren
in der gerechtigheid.

Mr. A. LE COSQUINO DE BUSSY,
Voorzitter.

DE BEGRAFENIS.

Het stoffelijk overschot van dr. W. de Vlugt en dat van mevr. C. de Vlugt—Fientrop, die indertijd te Bloemendaal ter aarde zijn besteld, waren naar Amsterdam overgebracht en zijn Donderdag 25 October j.l. op de Nieuwe Oosterbegraafplaats ten grave gedragen.

De belangstelling van de zijde der burgerij was zeer groot. Tot de aanwezigen behoorden o.a. de commissaris der Koningin in Noord-Holland, baron De Vos van Steenwijk, de waarnemend burgemeester van Amsterdam, F. de Boer, de president van de Nederlandsche Bank, mr. Trip, de president van de Nederlandse Handelsmaatschappij, dr. E. Heldring, verschillende wethouders, oud-raadsleden en raadsleden der gemeente Amsterdam, directeuren en hoofden van diensten en bedrijven van Amsterdam, deputaties van verschillende lichamen uit handels-, industrieele-, finncieele- en scheepvaartkringen van de hoofdstad, een deputatie van de Amsterdamsche brand weer, de waarnemend hoofdcommissaris van Politie, de heer Posthuma, deputaties van verenigingen, waarvan dr. De Vlugt, tijdens zijn leven, eerevoorzitter was.

Nadat het stoffelijk overschot in de aula was opgebaard, voerde als eerste spreker de waarnemend burgemeester De Boer het woord. Burgemeester en mevrouw De Vlugt hebben voor Amsterdam ontzaglijk veel gedaan, zoo zeide hij. Zij hebben al hun tijd voor de hoofdstad gegeven. Dr. De Vlugt werd burgemeester in een zeer moeilijken tijd, doch hij is er in geslaagd de verhouding in den raad volkoren te wijzigen, omdat hij zonder aanzien des persoons de raadsvergaderingen wist te leiden. Twee der belangrijkste zaken, die burgemeester De Vlugt heeft tot stand gebracht, wilde spr. speciaal noemen, n.l. de oplossing van de Paleis-Raadhuiskwestie en de ontwikkeling van de Amsterdamsche luchthaven Schiphol. Hij had een brandende belangstelling voor Amsterdam en zijn burgerij en hoe populair hij was, blijkt wel hieruit, dat hij den naam van „Vader Willem” heeft gekregen. In al zijn arbeid is hij door zijn echtgenoot trouw bijgestaan. Deze beide menschen zijn helaas vóór de bevrijding van ons land van den Duitschen overweldiger, die burgemeester De Vlugt had afgezet, overleden. Zij hebben het beloofde land gezien, doch hebben er niet in mogen komen. Zij zullen in de hoofdstad nooit vergeten worden.

Vervolgens spraken de heer D. Goedkoop Dzn., gedelegeerd commissaris van de Nederlandsche Scheepsbouw Mij., intiem vriend van wijlen dr. De Vlugt en ds. D. Ringnalda, Geref. predikant, die getuigde namens de kerk van Amsterdam van het vele, dat dr. De Vlugt voor het kerkelijke godsdienstige leven in Amsterdam heeft gedaan.

Het stoffelijk overschot werd hierna uitgedragen en ter aarde besteld. De oudste zoon, de heer G. C. de Vlugt, heeft dank gebracht voor de betoonde belangstelling.

ONS BEZOEK AAN HET PALEIS.

Onze excursies plegen zich steeds en in toenemende mate in de belangstelling van de zijde der leden en hun introducés te verheugen. Maar ditmaal, bij ons Paleis-bezoek, zijn onze verwachtingen ten deze toch verre overtroffen. Terwijl er zich gemeenlijk omstreeks driehonderd deelnemers aannelden, was hun aantal thans gestegen tot meer dan 1700 (waarvan er circa 1100 van hun toegangskaart gebruik hebben gemaakt). Dit maakte noodzakelijk dat ons bestuur bijzondere maatregelen trof. Dank zij de medewerking van ons medelid, jhr ir P. F. O. R. Sickinghe, intendant van de Koninklijke Paleizen, konden wij de talrijke liefhebbers over drie achtereenvolgende Zaterdagden verdeelen,

en wel over 20 en 27 October en 3 November j.l. Ook dit was echter nog niet voldoende. Het getal deelnemers bleek den eersten Zaterdag toch nog te groot te zijn, om het in éénmaal, zij het dan ook in groepen, te verwerken. Daarom zijn de beide andere Zaterdagden telkens twee bezoeken gebracht, het eerste om half twee, het tweede om half vier des namiddags. Bovendien brachten de moeilijkheden van den eersten Zaterdag er ons toe, de medewerking in te roepen van een grooter aantal voorlichters voor de voornaamste onderdeelen van het gebouw. Tot ons genoegen verklaarde zich een aantal dames en heeren, ambtenaren van het Gemeente-Archief, en leerlingen (studenten) van prof. dr J. Q. van

Regteren Altena, bereid ons hierbij te assisteren. Ook konden wij op 27 October en 3 November aan de toen aanwezige leden een korte, schriftelijke toelichting ter hand stellen betreffende het gedeelte van het Paleis dat zou worden bezocht. Aan degenen die het eerste bezoek meemaakten wordt hiervan een afdruk toegezonden. Bij volgende excursies hopen wij weder vooraf in *het Maandblad* een schriftelijke inleiding tot het bezoek op te nemen.

Zoals gezegd, kon slechts een gedeelte van het Paleis bezichtigd worden, dit in verband met de in gang zijnde restauratiewerken. Wij moesten ons bepalen tot de Burgerzaal, de zuidelijke Galerij, de Burgemeesterskamer, de Pui, de Justitiekamer, de Mozeszaal, een stukje van de noordelijke Galerij en de Vierschaar. Maar ook dit was ten volle in staat ons andermaal van diepe bewondering te vervullen voor dit in dubbel opzicht „Koninklijk” gebouw, dat nog aan schoonheid heeft gewonnen nu de tusschenschotten die, sedert den tijd van Lodewijk Napoleon, de Galerijen van de Burgerzaal scheidde, zijn weggenomen en de deuren die de Voor-galerij met beide hoofdingangen aan de Damzijde verborgen > verwijderd zijn.

Met het oog op het groot aantal deelnemers verzamelden wij ons in de Burgerzaal. Hier was het dat jhr Sickinghe, die vergezeld was van zijn echtgenoot, ons persoonlijk op hoffelijke wijze welkom heette. Met voldoening vernamen wij o.m. uit zijn mond, dat het gebouw en de inventaris den oorlog goed doorstaan hebben.

Onze voorzitter, mr A. le Cosquino de Bussy, die daarna den in de zaal opgerichten kathedraal betrad, sprak namens ons allen een woord van erkentelijkheid tot jhr Sickinghe, voor diens verwelkoming, maar ook voor diens geruststellende mededeeling betreffende den toestand van het gebouw. In de zorgelijke tijden, die thans gelukkig achter ons liggen, hebben wij menigmaal gebedd als wij dachten aan het lot van dit grootsch historisch monument der stad. Eerbiedigen dank bracht de praeses, namens bestuur en leden van het Genootschap, aan H. M. de Koningin, die ons toestond nu reeds het Paleis-Raadhuis te bezoeken. Ook tijdens de bezetting bestond daartoe, naar de Duitsche beheerders ons te kennen gaven, gelegenheid. Maar daarvoor hebben wij toen bedankt! (gelach) — zoo zeide spr. En hij voegde eraan toe: Het is onze bijzondere glorie, dat wij op dezen dag de eersten zijn, die een excursie naar dit gebouw mogen houden. Het is een bezoek, dat meer dan ooit een bedevaart zal zijn. Spr. zeide, dat wij onze gevoelens van dank en trouw aan Hare Majesteit zullen betuigen, maar hij verzocht jhr Sickinghe reeds thans onze tolk te willen zijn en aan de Koningin de getuigenis

van onze erkentelijkheid en van onze verknochtheid te willen mededeelen.

Vervolgens ging mr de Bussy even in de bouwgeschiedenis van „’s werelds Achtste Wonder” terug.

Men kent uit vele afbeeldingen het oude (Gothische) stadhuis op den Dam, zooals het zich nog in het midden der 17e eeuw, aan het oog vertoonde. In 1639 deelden Burgemeesteren aan de Vroedschap mede, dat het bouwvallig begon te worden, en na een jaar stelden zij vast, dat het gansch bouwvallig was. Dies werd besloten een nieuw stadhuis te bouwen, maar dan een waarin de grootheid en de macht van de stad Amsterdam tot uitdrukking zouden komen. Men kocht steeds meer en duur terrein, zoodat in de Vroedschap zelfs de vraag rees of het niet te duur was. Jacob van Campen, in 1647 in de stad gekomen, werd als bouwmeester aangewezen. Spr. deed uitkomen hoezeer Burgemeesteren, van wie vooral Burgemeester de Graeff moet worden genoemd, hun wil op het stuk van den stadhuisbouw wisten door te drijven. Bijv. wat betreft de plaatsing van het gebouw met het front naar de Damzijde. Het was aanvankelijk de bedoeling den voorgevel aan de Mozes- en Aäronstraat te maken en Burgemeesteren moesten dan ook aan de Vroedschap de vraag voorleggen of het gebouw een kwart slag om mocht maken. Maar toen was met den gewijzigden bouw al een begin gemaakt.

Nadat op 28 October 1648 de eerste steen gelegd was, werden gedurende den bouw de noodige tegenslagen ondervonden. Sommigen wilden liever een deel van het geld besteden aan de voltooiing van den toren der Nieuwe Kerk en in 1652 brak de Tweede Engelsche Oorlog uit, toen het gebouw nog maar één verdieping had. In 1655 keerde echter de vrede weer, en kon het nieuwe stadhuis betrokken worden. De inwijding bad den 29sten Juli van dat jaar plaats.

Na den Voorzitter voerde het woord en wij beschouwden dit als een groot voorrecht — ir C. Wegener Sleswijk, de architect onder wiens leiding de restauratie van het gebouw geschiedt. Hem was gevraagd iets te vertellen over de middelen waarmee hier de schoonheid is bereikt en waarin deze schoonheid bestaat. En hij voldeed hieraan met groote welwillendheid.

De belangrijkste ruimten liggen, naar hij opmerkte, op de eerste verdieping, de hoofdverdieping waar wij ons bevonden. Wij waren, zooals gebruikelijk is, door den achteruitgang binnengekomen. De heer Sleswijk wees er ons echter op, hoeveel fraaier het is in het gebouw binnen te komen van den Dam. Dan stapte men van het ruime plein, van uit de heldere buitenlucht, door één der zeven poorten in de voorgalerij. Dat is als het ware de inleiding tot het gebouw. Men is daar nog buiten, maar de wijde ruimte

heeft U verlaten. De bronzen deuren gaan voor U open en men stapt het voorhuis binnen, waar wij zoo pas ook geweest waren. In dat voorhuis, dat niet erg sterk verlicht is en niet erg ruim, vindt men den opgang naar de hoofdverdieping. Als men de trap opgaat, bemerkt men, dat men weder naar het licht toeloopt. Door openingen met sierlijke bronzen hekken valt het licht in de trapruimte en ziet men reeds dat men een hemelhooge helder-verlichte ruimte nadert. Op het bordes van de trap keert men zich geheel naar het licht en voor U strekt zich een ruimte uit als een plein. Men gaat nog eenige treden op en bevindt zich in die ruimte, in het diffuse licht, dat de marmeren wanden gelijkmatig bestraalt. Aan het plafond leven in een schemerig licht sterren en vogels tusschen de bogen die de zaal overspannen.

De overvloed van ruimte bepaalt zich niet tot deze zaal; links en rechts openen zich breede gangen in hetzelfde heldere licht, dat ook in de Burgerzaal heerscht. Aan het eind van de zaal en de gangen ziet men poorten die den blik als het ware verder lokken en ook hoog in de wanden van de zaal zijn groote openingen waardoor men gevoelt, zonder er ooit te zijn geweest, dat zich daar zalen en gangen naast en boven elkaar groepeeren, die te zamen dit gebouw vormen. Hier is met de ruimten gespeeld, hier ervaart men de verschillende ruimten niet nà elkaar, niet afzonderlijk van elkaar, maar steeds: meer ruimten te zamen in hun onderling verband. Dat is het meesterwerk van Jacob van Campen! Veel hiervan kan de huidige bezoeker niet meer zien. Zooals gezegd pleegt men aan de achterzijde van het Paleis binnen te komen. Op de trap komt verder niet het sterkste licht uit de Burgerzaal maar uit de openingen in den anderen wand. In tegenstelling met de bedoelingen van den bouwmeester werden die openingen daarin gebroken tijdens den bouw, omdat men de trap te donker vond. Ook ziet men niet meer de sterren en vogels boven zijn hoofd. Dat alles werd in den aanvang van de 18e eeuw gesloopt en vervangen door een geschilderd gewelf, naar den smaak van die dagen. Dat werd met het oog op het oorlogsgevaar weggenomen en opgeborgen, en is nog niet weer aangebracht. Bovendien is een gedeelte der openingen naar de aangrenzende ruimten op de verdieping reeds vroeger dichtgemetseld en een ander deel nooit gemaakt, omdat de ruimten daarachter werden weggelaten, in afwijking van de bedoelingen van Van Campen. Gelukkig werden zijn denkbeelden euhter in hoofdzaak wel verwerkelijkt, zoodat wij bijna volledig de schoonheid van zijn schieping kunnen ervaren. Wat er nog aan zou

kunnen worden toegevoegd kennen we van teekeningen uit den tijd van Van Campen. Letten wij, na den samenhang en de proportie der ruimten, meer op de onderdeelen, dan bemerken wij dat de geleding van de wanden door pilasters, lijsten en nissen en van de plafonds en gewelven door lijsten en caissons de verhoudingen der ruimten nader accentueeren. Deze architectonische vormen leggen accenten op bepaalde punten, verhoogen in hun opeenstapeling en opeenvolging het diepte- en hoogte effect. Zij zijn dienstbaar aan het geheel en er nimmer om zichzelf.

Nog hooger wordt het effect opgevoerd door de versiering. Ook die versiering vervult een taak in het geheel. Met zorg is ze dáár aangebracht, waar de nadruk moest worden gelegd en niet toevallig daar waar plaats was. Bovendien zijn die versieringen van een fraaie compositie en een meesterlijke uitvoering, die ook bij gedetailleerde beschouwing veel te genieten geven. Maar evenals de ruimte-idee van Van Campen niet geheel werd verwerkelijkt werden ook de versieringen niet overal naar zijn denkbeelden gemaakt. In de Burgerzaal bijv. had tegen de korte wanden een versiering van de portieken Ingang en Schepenzaal moeten verbinden met den hemel er boven. In plaats daarvan werden er de modellen van eenige beelden van voor- en achtergevel opgesteld, die veel te groot zijn in verhouding tot de figuren der andere versieringen en veel te klein om voldoende nadruk te leggen op het opgaande middendeel van den wand.

Een ander voorbeeld is de Mozeszaal. De versiering daar steunt niet meer de architectuur, de ruimtewerking en geleding der zaal, maar is er om zichzelf aangebracht en komt, hoewel in sommige onderdeelen zeer fraai, het algemeene aspect niet ten goede. In de 18e eeuw meende men zoo de zaal te moeten verfraaien.

Groot en prachtig ligt het gebouw voor U als ge uit de Damstraat naderbij komt. En hoe geweldig kan het zijn als men uit de Eggertsstraat nadert, hoe fier stijgen dan de lijnen van zijn gevels omhoog. Evenals binnen voeren de pilasters en lijsten, in hun opeenvolging en opeenstapeling de grootheid en geweldigheid van het bouwwerk op en heffen zij ten slotte boven het Koninklijk Paleis nog steeds het Amsterdamsche Koggeschip naar de wolken op. Na deze inleidende woorden is de ommevang, de bedevaart, door het gebouw begonnen en tot veler voldoening beëindigd. Bij het tweede middagbezoek brandden de lichten in de kristallen Empire-kronen.

EENIGE NOTITIES NAAR AANLEIDING: VAN HET BEZOEK AAN HET KON. PALEIS OP DEN DAM

door CLARA BILLE.

Bij de rondleidingen in het Paleis-Raadhuis, welke het Genootschap Amstelodamum haar leden aanbood, kwamen dikwijls levendige discussies voor over velerlei waarvan men bij het aanschouwen begreep, dat de geraadpleegde geschiedkundige beschrijvingen er over zwijgen of niet voldoende kunnen inlichten. Men leeft in hope, na zooveel (en hoe klein was het gedeelte nog maar dat bezichtigd kon worden) genoten te hebben, dat het Genootschap ons nog eens rijk moge maken met een boek, waarin al de gegevens over den bouw en de inrichting van het stadhuis van Amsterdam, tezamen met een critische vergelijking van wat in den loop der eeuwen over het gebouw werd gepubliceerd, verwerkt is. Er zal dan zeker nog menige verrassing te voorschijn komen.

Reeds het doorkijken van de door mr. W. F. H. Oldewelt in 1934 en 1935 in *Oud-Holland* uitgegeven posten uit de thesauriers-memorialen van Amsterdam en de beschrijvingen van Jan van Dyk (1790) en Jan Fokke (1808) leverde de volgende bijzonderheden op.

Op 27 April 1700 komt in de thesauriers-memorialen voor: Aen Steven Vennekool architect, om door hem getelt te worden te weten: aan *Joannes Sima* voor 't boetzeren van 4 siraatstukken ende lijst rontzom in de raadkamer etc. f 300. Dit zijn zeker de vier groote reliëfs boven in den langen wand tegenover de ramen in de vroedschapskamer. De reliëfs doen wel zwaar en forsich tegenover de andere versieringen van de zaal aan. Zij zijn dus niet door Artus Quellinus geboetseerd, zooals Rieber vermeldt. Deze Sima (over wien tot heden niets bekend is -- hij was geen poorter) heeft meer boetseerwerk in het stadhuis uitgevoerd, want op 8 October 1699 moest Steven Vennekool hem f 330 uitbetalen voor „het boetseren van de cieraaden in het vertrek van de heeren burgemeesteren tegens het wulft”. In dit vertrek, dat niet voor ons toegankelijk was (het is de tegenwoordige Van Speyck zaal) heeft ook Barent Graat geschilderd. Hij kreeg voor „2 vacken tegens 't welft te beschilderen met kindertjes en vernieuwen en repareren van d'andere vacken” f 120 op dien zelfden datum. Het is wel aardig dit uit de rekeningen te lezen, waar Jan van Dyk (1790) en Jan Fokke (1808) als schilder van alle 8 vakken Jan Bronkhorst noemen. Dat er trouwens door de eeuwen heen heel wat aan de schilderijen werd opgelapt, geschilderd en „schoongemaakt” toonen de rekeningen in een haast verbijsterende reeks boekingen aan. Men verbaast zich dan de schilderijen in nog

zoo goeden welstand te hebben gezien en het respect voor onze hedendaagsche restaurateurs neemt dan wel in behoorlijke mate toe. Zeker hadden de stukken wel zeer te lijden van de open vuren in de door ons zoo bewonderde schouwen. Jan van Dyk, de beschrijver van „alle de schilderijen op het stadhuis van Amsteldam”, die er zelf in zijn tijd veel in het stadhuis heeft schoongemaakt en hersteld, zegt dan ook b.v. van de zoldering in Burgemeesterskamer, waarin hij den naam van J. Bronkhorst vond „maar van dit zolderstuk en 't Schoorsteenstuk in de Weeskamer, wort niets gezegt (door Houbraken n.l., die n .b. Cornelis Holsteyn den maker noemt), zonder twijfel om dat, eer ik die schilderyen had schoongemaakt, dezelve als *overteert* waren, en niet alleen geenen naam, maar ook de Meester niet te kennen was” (p. 131). De zoldering waarvan Van Dyk spreekt vormde bij de bezichtiging een der besproken problemen. De beschreven wapens van de 4 Burgemeesters n.l. waren niet te vinden. Zij moeten wel verwijderd zijn, want Fokke (in 1790) ¹⁾ spreekt nog duidelijk van „Tusschen de twee deelen van dit zolderstuk”. Een ander probleem was de fries van de schouw waarop de triomftocht van Q. Fabius Maximus is afgebeeld, waarvan de voorstelling op een der korte zijvlakken niets met het eigenlijke onderwerp te maken zou hebben (Brugmans en Weissman). Bij nadere beschouwing werd door velen reeds opgemerkt dat de optocht wei degelijk doorloopt naar de Poort van Rome, waar Rome verzinnebeeld wordt door den Stroomgod en de Wolvin met Romulus en Remus.

Ten slotte nog iets over de stukken in fresco op de galerij in den hoek bij de Thesaurie Extraordinaris. Zij zien er wel niet uit als zeer fraaie stalen van deze in Holland zeldzame techniek, maar Fokke en Van Dijk schreven reeds, dat er veel aan bedorven werd, zoowel door het uitslaan der muren als door onkundig herstellen. Jan van Dijk wordt zelfs kregel als hij het er over heeft: „en zoude noch kunne veel opgeholpen worden, indien niet een van de in het begin gedagte Weetnieten der Kunst deze beide stukken met water en Brusselssant, zoo hadde afgeboent, waar van noch levendige getuygen in weezen zijn, die het bevestigen, ja zelfs hem gewaarschouwt hebben”. Zij spreken beiden W. S. Wagenaar na, die als maker „eenen Legrand” noemt en van wien niets bekend is. Jan Fokke vermoedt dat hij

¹⁾ Vermeld bij Brugmans en Weissman.

een buitenlander is geweest, die zich slechts eenigen tijd binnen onze stad heeft opgehouden. De thesaurierekeningen geven iets meer, al is het niet veel: In den post van 3 October 1698 staat „Aan Steven Vennekool, architect, voor 2 stukken in fresco die hij volgens last van Haer Ed. Gr. Achth. heeft gedaen schilderen door Meester Jan Anthony de Groot op het stadhuis boven den ingang van de Tresorye extra ordinarius en de trap darnevens; het eene stuk representeerende de Romeinen haer

waepens brengende voor de voeten van Claudius Civilis en het ander het maek van vrede met deselve Romeinen op de afgebroken brug à f 1000 yder komt f 2000”.

Wie was Jan Anthony de Groot? Hij was in 1688 geen lid van het St. Lucasgilde en tusschen 1688 en 1698 ook geen poorter. Het is dus wel zeker, dat hij van elders gekomén is. Met den schilder Jan de Groot uit dien tijd valt hij niet te identificeeren. Misschien komt hij nog eens uit een duister archiefstuk te voorschijn.

Br. HENRI POLAK.

Dezer dagen, op 31 October j.l., is in een groote bijeenkomst in het Concertgebouw, belegd door het bestuur van den Algemeen Nederlandschen Diamantbewerkerbond, de oud-voorzitter, dr. Henri Polak, herdacht. In die bijeenkomst, welke niet slechts werd bijgewoond door leden en bestuurders van dien bond, maar ook door andere vertegenwoordigers van de Nederlandsche en van de Belgische diamantnijverheid, alsmede door afgevaardigden van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij en het Nederlandsch Verbond van Vakverenigingen, waren ook aanwezig de burgemeester van de hoofdstad en eenige wethouders, benevens representanten van het Antwerpsche gemeentebestuur.

De huidige voorzitter van den A.N.D.B., de heer Kuyt, heeft toen meegedeeld, dat op verzoek van het bondsbestuur de Plantage Franschelaan, waar zich het gebouw van den bond verheft, zal worden verdoopt in Dr. Henri Polaklaan. Het is een besluit waarvan men de goede bedoeling kan waardeeren, maar dat ons toch niet zonder bedenking lijkt, omdat wij ons nog altijd stellen op het reeds door Ter Gouw ingenomen standpunt, dat men geen historische straatnamen moet veranderen. ¹⁾ Overigens bestond er zeker alle reden om de nagedachtenis van dezen man, dezen Amsterdammer en Nederlander van groot formaat, te eeren.

Allereerst moet natuurlijk gewezen worden op zijn groote beteekenis voor den A.N.D.B. en, in wijder verband, de diamantindustrie. Hij was een der grondleggers van deze machtige vakorganisatie. De bond voerde onder zijn leiding niet slechts welgelukte loonacties, maar verbreidde ook beschaving en ontwikkeling onder de leden, die zich vóór, dien niet in een al te gunstige reputatie mochten verheugen. En met de werkgevers in de industrie, vereenigd in de Amsterdamsche Juweliers-Vereeniging, werkte hij samen in het belang van deze typische eeuwenoude nijverheid van Amsterdam. Niemand minder dan de heer

¹⁾ Dr. Polak zelf heeft zich daar in „Amsterdam, die grote stad” tegen verklaard.

A. Asscher heeft dit erkend. Een trotsche getuigenis van de beheerschende positie van den bond leverde de „burcht” in de Franschelaan, dit naar de plannen van Berlage gebouwde, door Roland Holst met (nu helaas verdwenen) muurschilderingen versierde, moderne gildehuis. Er was echter meer. Henri Polak was pionier op gebied. Hij was een der grondleggers van de S.D.A.P. en gaf den stoot tot de oprichting van het N.V.V.; hij was het eerste sociaal-democratische raadslid van Amsterdam en het eerste sociaal-democratische Eerste Kamerlid. Trouwens, ook van de Tweede Kamer heeft hij deel uitgemaakt. Hij had ook uitnemende journalistieke gaven, tot uiting komend in zijn redacteurschap van het Bondsorgaan van den A.N.D.B. en was een schrijver van groot talent. Dat heeft hij o.m. bewezen door zijn twee boeken: „Het kleine land en zijn groote schoonheid” en „Amsterdam, die groote stad”. Op dit laatste terrein, dat van de geschiedenis der stad, ontmoetten wij hem herhaaldelijk en gaarne. Hij was een heemschutter in den besten zin van het woord, onvermoeid strijdend voor de schoonheid van stad en land, de zuiverheid van de taal ook. Van ons Genootschap was hij een goed vriend, die meermalen zijn belangstelling voor „Amstelodamum” toonde in woord en daad. Als schrijver zoowel als spreker onderscheidde hij zich, zooals terecht geschreven is, door een logischen, soberen en klaren betoogtrant.

De Regeering erkende zijn verdiensten door de benoeming tot ridder in den Nederlandschen Leeuw, maar geen onderscheiding zal hem, kind van een eenvoudig Joodsch arbeidersgezin in Amsterdam, meer goed hebben gedaan dan zijn benoeming honoris causa, tot doctor in de Nederlandsche Letteren en de Wijsbegeerte, welke wetenschappelijke onderscheiding de Senaat van de Universiteit van zijn geboortestad — zijn wieg stond aan de Botermarkt — hem verleende bij gelegenheid van het derde eeuwfeest der Universiteit (1932).

Polak was een man van groote ontwikkeling en veelzijdige belangstelling, vooral op kunstgebied. Hij behoorde, was eigenlijk de stiechter,

van dat merkwaardig Joodsch intellectueel diamantbewerkmilieu, waaruit bekende figuren als Jos. Looptuit, oud-wethouder de Miranda, L. G. Keesing, voorzitter van den Raad van Arbeid te Utrecht, A. S. de Levita en S. J. Pot-huis zijn voortgekomen. De voornaamste niet-Joodsche figuur in den A.N.D.B. was de secretaris, Jan van Zutphen, de groote man van de tuberculose-bestrijding hier te lande (Zonnestraal nog altijd). Niet minder dan de zoeven genoemden was deze een leerling uit de school van Henri Polak. Henri Polak is in 1943 gestorven in Laren,

waar hij sinds jaren woonde, in het Sint Jans-ziekenhuis, juist op zijn 75sten verjaardag. Kort voor zijn dood heb ik hem daar nog mogen bezoeken. Ofschoon hij zich doodziek gevoelde, onderscheidde hij zich nog altijd door dezelfde helderheid van geest en in een vurig betoog betuigde hij mij zijn afkeer van de nationaal-socialistische dogma's en den Duitschen terreur.

Den wederopbloei van de Amsterdamsche diamantnijverheid heeft hij niet mogen beleven.

D. KOUWENAAR.

HET LOT VAN AMSTERDAM IN OORLOGSTIJD.

Het is waarachtig geen onderkenning van het onherstelbare verlies, dat wij allen leden in het platbranden van uitgestrekte gebieden in Zeeuwsch-Vlaanderen, Limburg en Brabant, géén gemis aan besef voor de catastrofe, die de inundeering van Walcheren, de Betuwe en den Wieringermeerpolder beteekenden, géén gebrek aan meelevens met de Rotterdammers, Middelburgenaren, Hagenaars, Arnhemmers, Zutphenaren en zoovele anderen, die hun steden en dorpen geheel of gedeeltelijk zagen verkolen. Neen, het is een gezond bewijs van goedvaderlandschen werkelijkheidszin, dat het bestuur van den Rond Heemschut, ter Algemeene Vergadering op 7 Nov. 1945 te Amsterdam met zijn leden bijeen, mij uitnoodigde in een causerie samen te vatten, wat het lot in oorlogstijd was geweest van Amsterdam, de eerste in rangorde onzer steden en een der schoonste en meest karaktervolle ter wereld. Een beschouwing uiteraard op deze plaats en temidden van heemschutters, gezien van het standpunt van heemschut.

Amsterdam was hard van geestelijk verzet en werd bijgevolg een brandpunt van terreur. Haar aloude traditie als wijkplaats voor verdrukten werd vertrapt, gansch haar karaktervolle Jodenbuurt ontvolkt, leeggeroofd en tot instorten gedoemd. Nood en vertwijfeling deden geheele volksbuurten van haar typische be-koring berooven. De haven werd verstopt, haar machinerie door zinlooze machtswellust in koel berekende wreedheid kapot, geslagen en ver-gruizeld.

Ruim 3100 woningen werden verwoest en in wanhoop door de bevolking zelf gesloopt, bijna 3200 woningen werden door bomschade en door een vertwijfelde bevolking zwaar beschadigd, welhaast 1000 woningen licht beschadigd. Honderden fraaie topgevels, klauwstukken, friezen, gevelsteenen, bovenlichten, gingen verloren, tallooze schilderachtige stadshoeken werden onherstelbaar geschonden. In de haven vielen ruim 200 kranen, ruim 5 km kademuur in de Coenhaven en 80 tanks ten offer aan

moedwillige vernieling. De industrie werd leeggeplunderd, zware schade toegebracht aan scheepswerven en dokken van wereldnaam.

Zou Amsterdam vertwijfelen? Dan zou Amsterdam, Amsterdam niet zijn. Reeds toen de onafgebroken ontploffingen in het havengebied het hart van elken rechtgeaarden Amsterdammer deden ineenkrimpen, staken energieke Amsterdammers de koppen bij elkaar en werd overlegd, hoe het snelst en meest doeltreffend het herstel en de opruiming zou kunnen worden aangevat. De grondslag werd gelegd voor de Wcham (Wederopbouw Havengebied Amsterdam) waarin alle belanghebbenden bij de haven en haar toegangswegen een vertegenwoordiging kregen. Na de bevrijding kwam nauwe samenwerking en overeenstemming tot stand, o.m. met de Kon. Ned. Marine en de Royal Navy en met mannenmacht werd het vaarwater vrij gemaakt. En toen . . . kwamen er geen schepen, want tot pijnlijke verrassing van Amsterdam werd duidelijk, dat de instantie, die de geheele Geallieerde scheepvaart leidt, het „Ministry of War Transport” zich niet bewust was van het bestaan van Amsterdam als zeehaven.

Krachtig optreden van de stedelijke autoriteiten hebben deze onkunde weg kunnen nemen, maar goede toehoorders nemen deze waarschuwing ter harte!

De causerie werd besloten met het vertoonen van een aantal lichtbeelden, waarbij gewezen werd op een aantal nieuwe bedreigingen voor de schoonheid van Amsterdam, zooals die gedurende den bezettingstijd zijn ingeslopen en die de voortdurende aandacht en paraatheid verdienen van allen, wien deze schoonheid ter harte gaat, als daar zijn: overtredingen van bouwverordeningen, clandestiene „restauratie” van interieurs, straks te volgen door nu onhoudbare „restauratie” van gevels, bebouwing van erven, slooping na moedwillige verwaarloozing, verdwijnen van uithangteekens, ambachten en gebruiken. Straks als een golf van herstel en vernieuwing vaardig wordt over rijpen en groenen, zij een overheid zich bewust van haar

verplichting als behouders en Voorzienige Heeren van één der schoonste steden ter wereld, paraat om de „groenen” binnen de

perken der aesthetische welvoegelijkheid te houden.

Ton Koor.

TENTOONSTELLING „BOUWEN VAN WONING TOT STAD”.

Men schrijft ons :

In deze tentoonstelling, gehouden van 10—24 November, werd een overzicht gegeven van de studie-ontwerpen en bouwplannen, die een groep Amsterdamsche architecten gedurende de oorlogsjaren, in opdracht van een groep Amsterdamsche bouwers, heeft uitgewerkt. In Augustus 1942 moest de „Bouwersvereniging Amsterdam” op hoog bevel worden geliquideerd. Deze vereniging telde ± 55 leden, die kort voor den oorlog ongeveer 80 % van den Amsterdamschen woningbouw verzorgden.

Begin 1943 werd door tien leden van de „Bouwersvereniging Amsterdam” contact gezocht en verkregen met de Amsterdamsche architecten: Zanstra-Giesen en Sijmons, H. A. Boeken, A. Komter, Arthur Staal en S. van Woerden. Aan hen werd een groot woningbouwplan opgedragen voor na den oorlog. Voor alle bouwrijpe terreinen, uitgezonderd die, welke gereserveerd zijn voor woningbouwverenigingen en het z.g. urgentieplan, zijn plannen ontworpen en in tekening gebracht, bedoeld voor ongeveer 7000 woningen. Een en ander is geschied volgens tevoren door de architecten en bouwers gezamenlijk vastgestelde richtlijnen voor de woningtypen, waarbij ook de minimum eischer werden vastgelegd, welke aan de volkwoning gesteld mogen worden.

De woningtypen werden gedifferentieerd op de basis van de differentiatie der gezins-grootten en gezinsvormen. De perceelsbreedte werd groot, mogelijk gemaakt door een gewijzigde ontegeningsprocedure, waarbij de prijs van den ruwen grond zal worden bepaald op basis van de geschatte gebruikswaarde ten tijde der ont-eening.

Hiermede zou worden gebroken met het voor Amsterdam gangbare smalle en diepe woningtype, hetgeen uiteraard in het vast stellen der grond- en andere lasten tot uiting zal moeten komen. De ondernemers en architecten hebben hun plannen gesteld op een finantieele en sociale basis die in het eerlang te verschijnen boekwerk „Bouwen van woning tot stad” tot in details zal worden uiteengezet. Als een der belangrijkste mag zeker wel genoemd worden dat „de woning niet langer een object van speculatie mag zijn en dus in het algemeen de productie om winst plaats moet maken voor die ter bevrediging der menschelijke behoeften, ook in het bouwbedrijf”. Deze optimistische klanken klinken wat onwennig in onze ooren, wanneer men overdenkt dat juist deze „eigenbouw” in dit opzicht geen al te besten naam had. Het is

echter redelijk de uitgewerkte plannen om tot een beteren toestand te geraken onvooroordeeld tegemoet te zie. Als winst mag in ieder geval reeds het feit geboekt worden, dat voor den eigenbouw nu vooraf overleg heeft plaats gehad tusschen ondernemers en architecten. Na den vorigen oorlog was’ het immers zóó, dat de laatsten zich vrijwel mochten bepalen tot het architectonische schortje, terwijl op de plannen zelf weinig of geen invloed kon worden uitgeoefend. De tentoonstelling gaf dan ook geenszins alleen gevelontwerpen te zien, maar zeer gedetailleerde plannen met een intensieve bestudeering van de woninginrichting en de gansche daarbij behorende outillage.

(Terloops zij hier vermeld dat dergelijke studies in de oorlogsjaren ook werden verricht door vele architecten, die zich verenigd hadden tot de „Studiegroep voor de architectonische verzorging van den na-oorlogschcn woningbouw”, waarmede echter geen gehonoreerde opdracht gemoeid was.)

Het op zichzelf reeds omvangrijke werk door de zeven architecten in samenwerking met de bouwers verricht, kreeg een uitbreiding die aanvankelijk niet voorzien was. Men geraakte n.l. tot het inzicht dat de ontworpen woningplannen niet tot hun recht zouden kunnen komen, wanneer niet tevens het bestaande uitbreidingsplan van 1935, ontworpen door den Dienst van Stadsontwikkeling, fundamenteel werd gewijzigd. Méer dan de woningplannen, die voor technisch ongeschoolde bezoekers meestal weinig-zeggend zijn, zal dit nieuwe stadsplan tot de verbeelding der Amsterdammers gesproken hebben, die hier den geliefden halvemaan-vorm der stad weer terug zagen. Het is een vorm dien men volgens de (nu) voorlaatste opvattingen voor het toekomstige Amsterdam niet meer aanvaardbaar achtte. Zonder er ons in te verdiepen of het terug grijpen op een dergelijk voor Amsterdam „klassiek” plan wenschelijk of mogelijk is, hetgeen de gespecialiseerde stede-bouwkundigen uit zullen moeten maken, willen wij toch trachten aan te duiden welke de grondgedachten waren der ontwerpers. Vast staat dat men den wetenschappelijken stede-bouwkundigen arbeid waaruit het plan 1935 van stadsontwikkeling gekristalliseerd is, ten volle recht wil doen wedervaren. Wat men het plan echter verwijt, is het ontbreken van een leidende aesthetische gedachte die het stede-bouwkundig object tot een monumentaal kunstwerk zou moeten maken, korter gezegd het ontbreken van stede-bouwkundigen „stijl” en geestelijk idealisme, ten koste van een eenzijdig

nagestreefde functionaliteit. Hier hotsen twee fundamenteel verschillende inzichten omtrent, den stedenbouw in het algemeen, hetgeen een uitvloeisel is van de scherpe tegenstellingen die reeds vóór den oorlog ook in de architectuur tot uiting kwamen.

Het verlangen naar een vast-omlijntcn vormwil in het stadsplan voerde naar het teruggrijpen naar den ouden halve-rnaan vorm, waarmede in tegenstelling tot het plan 1933, een duidelijke afscheiding wordt nagestreefd tusschen de stad en het omringende platte land. Een tweede zeer ingrijpend voorstel is, het bestaande Centraalstation te doen verdwijnen en te vervangen door twee kopstations. Over een breedte van 80-100 meter zou daarmede opnieuw een doorkijk verkregen worden naar den IJ-kant. Onder dit plein werd tevens de plaats gedacht voor den nieuwen IJ-tunnel. Vermelden wij tenslotte als een derde voorstel de reeds gedeeltelijk uitgevoerde ringspoorbaan te doen verdwijnen en dit vervoer geheel te verleggen om de Noord. Ook hier dus weer een principieele tegenstelling met het plan-1935, waarbij de plaats van deze spoorbaan niet alleen werd aanvaard, doch als een bijzondere stedenbouwkundige aanwinst

werd beschouwd. Een bespreking van verdere details, waarvan er vele van uiterst ingrijpenden aard zijn (b.v. verbinding met Schiphol, Boschplan enz.) moet hier buiten beschouwing blijven. Over de technische en economische uitvoerbaarheid van dergelijke plannen kunnen in het algemeen alleen de stedenbouwkundigen van professie een gefundeerd oordeel uitspreken en in verband daarmee zal men dan ook een scherpe critiek moeten verwachten van den Dienst van Stadsontwikkeling. De tegenstelling tusschen de zuiver-functioneële opvatting en de aesthetische monumentale die in beide plannen tot uiting komt, is er een van algemeene cultureel strekking, waarvoor ook de leek zich zal kunnen en moeten interesseeren wanneer de toekomstige ontwikkeling van Amsterdam hem te harte gaat. Prof. Zwiers die, als vertegenwoordiger van den Minister van Openbare Werken en Wederopbouw, de tentoonstelling opende, wees in zijn openingsrede dan ook op het feit dat het belang van deze plannen niet het minst ligt in het wijzen op andere mogelijkheden, dan waarmede men tot nu toe heeft kunnen of willen rekening houden.

KLEINE VONDSTEN.

De volgende acten leveren het bewijs, dat er te Amsterdam reeds in het begin der zeventiende eeuw clavecimfels werden gebouwd. De aandacht mag er op gevestigd worden, dat de fabrikant in kwestie een zuiver Hollandschen naam droeg. Noch in dr. van Dillen's Kohier van 158.1, noch in diens Bedrijfsleven vindt men bij de beroepen clavecimfelmakers vermeld. Het is wel zeker, dat wij hier met een zeer ephemeer bedrijfje te doen hebben, een kasplantje, dat in Amsterdam nog niet aarden kon.

19-10-1602. Begraven op het Kartuizerskerkhof: *Maayken clavesingels maekers by Jan Roodenpoort.* (Begr. reg. Weeskamer no. 45).

16-1-1603. Bij executie verkocht aan *Jan Jansz. Carel* een huis en erf, *achtergelaten by mr. Daniel van der Oort, clavecimbelmaker, staende buyten Jan Roonpoort in de Clavecimbelstraet.* Betaald 19-10-1605. (Rechterl. Archief 2163 f° 4.)

Waar was die Clavecimbelstraat? Hierop geeft een derde acte, die met de vorige twee niets te maken heeft, antwoord:

21-1-1606. Bij executie verkocht aan *Albert Verspeck, Claes Claesz., Inkencop., en Laurens Cornelisz. Schouten* een huis en erf *met een vryen uytganck inde berchstraet, staende ende gelegen inde Clavecimbelsteech buyten Jan roden poort aan oude cingel.* Enz. (Rechterl. Archief 2163 f° 39 vo.). *

* *

Een uitgefloten tooneelvoorstelling :

Den Aecteur ¹⁾, voorleden Donderdag zig te Amsterdam bevindende, ging 's avonds de *zinnrijke comedi van Aesopus zien en vernam onverwagt, in de plaats van de klugt, een specie van een opera, bestaende in chifflementen of fluytingen, die gemeenlijk een teeken van een slegt stuk zijn. Maar den incomparabelen „Tobac-en-poudre” vervrolijkte de spectateurs door zijn fluytje als een steene-nagtegaal zoodanig, dat men reeden had, om voldaan te zijn* ²⁾. (*Haagsche Mercurius*, 26-2-1698).

¹⁾ H. Doedijns.

²⁾ De beteekenis van den laatsten volzin ontgaat mij. Weet een der lezers een oplossing?

* * *

Waar is deze kaart of was het een maquette gebleven? In den Catalogus van A. E. d'Ailly komt zij niet voor:

Tot Amsterdam op de Botermarkt in een Tent is te sien d' Afbeeldingen der Stad Amsterdam met alle desselfs Straaten, Steegen en Grafen, beneffens de voornaemste Gebouwen, volgens de Lantmeetinge en Architecture, sullende hien niet langer als nog 8 dagen te sien zijn. Soo iemand het selve stuk zoud willen kopen, die adresseere sig aen den Eygenaer, den Ingenieur Riethesler, die 't voor een geringe prijs wil afstaan. (Adv. Arnsterd. Courant, 16-6-1693).

J. Z. KANNEGIETER.

MEDEDEELINGEN VAN HET BESTUUR.

ONZE JAARVERGADERING.

Onze op Zaterdagmiddag 5 October j.l. gehouden jaarvergadering was goed bezocht, ofschoon denzelfden middag generaal Eisenhower zijn intocht binnen Amsterdam zou houden. Ongeveer 40 leden waren, met het bestuur, in de tentoonstellingszaal van het Stedelijk Museum aanwezig, omringd door de kunstwerken van Jan Sluyters, toen onze voorzitter, mr. A. le Cosquino de Bussy, de bijeenkomst met een korte inhoudrijke rede opende. Hij sprak er in de eerste plaats zijn groote voldoening over uit, dat het aan het bestuur gegeven was weder met de leden samen te komen en erkende dat de statuten eigenlijk voorschrijven de jaarvergadering in Januari of Februari te houden. In zoverre was deze vergadering dus eigenlijk

Maar de eerste maanden van dit jaar leenden zich niet voor vergaderen. Zij waren een tijd vol zorgen, zorgen vooral voor onze gezinnen en ons levensonderhoud.

Spr. herinnerde er daarna aan, dat hij op de in 1941 gehouden jaarvergadering -- de eerste na de oorlogsverklaring -- er den nadruk op legde, dat, juist in die oorlogsdagen het besef versterkt was van de groote geestelijke waarden, welke een stad als Amsterdam vertegenwoordigt. En hij verbond er toen de gelofte aan, dat dezerzijds met alle krachten zou worden gestreden tot het behoud dier waarden. Inderdaad is de kostelijke architectuur der stad toen bewaard gebleven. Ook de daarop volgende jaren hebben wij veel bezorgdheid gevoeld voor het behoud van Amsterdam in al zijn schoonheid. Groote schade werd toegebracht aan onze havens, aan vele huizen. In het bijzonder gedacht de voorzitter hierbij de vernieling van de jodenbuurt, de wegvoering van zoovele medeburgers. Bepaalt men zich echter tot de stad als zoodanig, dan mag geconstateerd worden, dat zij, tot het einde toe, gespaard bleef. Het is bijna ontroerend, dit te mogen vaststellen, aldus spr.

Zóó als het met de stad gegaan is, zoo ging het ook met ons Genootschap. Wij hadden wel ons „deel aan d'algemeene ellende" -- men denke in het bijzonder aan de gedwongen uittreding van onze joodsche leden -- maar overigens werd aan Amstelodamum geen bijzondere schade toegebracht. Hiervoor mogen wij dank brengen aan allen, die ons steunden. Eén naam noemde de voorzitter in dit verband afzonderlijk nl. dien van mr. v. d. Haaghen, van het departement van O. K. en W., groot beminnaar van ons genootschap. Aan zijn bescherming hebben wij het te danken, dat wij zijn blijven bestaan, opgeheven noch overkoepeld zijn en niet „verrijkt" met een „extra"-bestuurslid. Eigenlijk

zijn wij als genootschap dus ongemoeid gelaten. En zoo zijn wij dus thans in staat ons werk te hervatten en ons contact met de leden weer op te nemen.

Spr. releveerde vervolgens twee historische gebeurtenissen, welke zich nu juist 600 jaar geleden binnen Amsterdam afspeelden. Vooreerst den (mislukten) tocht van graaf Willem IV, ter onderwerping van de Friezen, welke tocht te Amsterdam begon en hier uiteraard aanleiding gaf tot groote militaire bedrijvigheid. In hetzelfde jaar had hier het bekende Mirakel van Amsterdam plaats, dat uiteraard toentertijd een versterking veroorzaakte van het godsdienstig leven hierterstede en waardoor middellijk ook de economische belangen van Amsterdam bevorderd werden.

Spr. trok hierbij een parallel met onzen tijd. Wij zijn op het oogenblik den oorlog kwijt maar.... de militairen nog niet. Daarnaast zien wij gelukkig een ontplooiing van geestelijke krachten. Dankbaar voor de bevrijding van ons land en voor het -- zij het dan ook langzame -- herstel van het economische leven, willen wij ons weer wijden aan de behartiging van de cultureele belangen der stad, die ons zoo lief is gebleven. In dien geest opende de Voorzitter de vergadering (applaus).

Nadat de Voorzitter nog een apart woord van erkentelijkheid had geuit aan het adres van onzen uitgever, de firma de Bussy, die ons in staat stelde ook dit jaar het Jaarboek uit te geven, ondanks de daaraan verbonden moeilijkheden van verschillenden aard, ging men over tot de behandeling der agenda. De notulen van de vorige jaarvergadering werden goedgekeurd en vervolgens zette men zich tot luisteren naar

het jaarverslag van den Secretaris.

In de inleiding daarvan memoreert dr. J. C. Westermann 1944 als het jaar van verdere oorlogvoering, van naderende maar nog uitblijvende bevrijding, van stelselmatiger plundering, vernietiging en menschenjacht; een jaar van goede hoop en bijna uitbundige verwachting in den zomer, maar van stijgenden nood en ellende en van steeds meer beklemmende, zorg om bestaansmogelijkheid en persoonlijke vrijheid aan het eind.

Amsterdam zag zijn industrieën stilgelegd, hun installaties grootendeels ontvoerd, zijn prachtige havenoutillage vernietigd; zijn bevolking werd van gas en electriciteit verstoken, van vuur en voedsel slechts spaarzaam voorzien. Ontbering en gebrek, koude en duisternis drongen door bij vele leden zijner burgerij. Amsterdam zooals het

bestond in den winter van 1944/'45, was een stad zonder licht, zonder warmte, zonder trams, zonder treinen, met enkele auto's en slechts weinig schepen voor het allernoodzakelijkste vervoer. Het was een bijkans doode, als in winterslaap verkeerende gemeenschap, een koopstad zonder zaken, een industrieplaats zonder werk, een cultuurcentrum zonder beoefening van kunsten en wetenschap.

De levenstrant der menschen was er, in het moderne grootsteedsche kader, tot dikwijls minder dan Middeleeuwsche vormen ingekrompen, met een nauwelijks voldoende vodselaanvoer om de verzwakte burgerij in leven en in stand te houden.

Is het wonder, dat de algemeene aandacht zich in de laatste maanden vrijwel geheel concentreerde op de voorziening met de eerste behoeftigheden? Wat de distributie niet gaf, gingen men trachten zichzelf te verschaffen. Het gevolg was te zien in het wanhopige gesleep met zakken en koffers op oude karren en slechte fietsen van met moeite vergaarde levensmiddelen en brandstoffen, maar ook in de gaten in de straten met houtblokkenplaveisel, in de tot stompjes afgehakte boomen langs de straten en grachten en de wegen der omgeving en in de van alle hout en betimmering ontdane huisgeraamten, soms geheel tot puinhoopen gesloopt, die als akelige open plekken in de gevelrijen bloot kwamen, daar waar te voren onbewoonde huizen — een enkele maal monumenten van oude bouwstijlen — hadden gestaan.

Zoo sloeg de burgerij, om haar leven te rekken, de hand aan hare stad.

Voor het Bestuur van Amstelodamum bleef er in deze omstandigheden weinig te behandelen over. Gelaten wachtten wij den keer der tijden af.

Het Maandblad zouden wij aanvankelijk doen verschijnen in een omvang van 12 blz. per nummer, na twee maanden ingekrompen tot 8 pagina's. Na het begin September verschenen 8e nummer van dezen 31en jaargang veroorzaakten de daarop voorvallende gebeurtenissen de totale stillegging van alle werk voor particuliere rekening ter drukkerij. Het Genootschap is dus sindsdien zonder orgaan geweest -- voor het eerst in meer dan dertig jaren!

Ook van het Jaarboek moesten 's drukkers werkzaamheden worden opgeschort.

Van andere publicaties is in 1944 niets gekomen, doch één, de uitgave van het belastingkohier van 1742, bewerkt door mr W. F. H. Oldewelt, geraakte in dit jaar aanmerkelijk nader tot haar verschijnen.

Van de excursiën kon er slechts één worden gehouden, de Voorjaarsexcursie, die ditmaal in Juli plaats vond en de Vechtstreek tot object had. Zóó groot was de belangstelling ervoor,

met bijna 600 deelnemers die zich aanmeldden, dat deze tocht driemaal, op 6, 20 en 27 Juli gehouden moest worden.

De najaarsexcursie moest, in den benard geworden herfsttijd, achterwege blijven.

Als bijzondere werkzaamheid van het genootschap valt aan te merken de lezing die onze Voorzitter op 22 April in de groote zaal van het Muzieklyceum hield. Zij was de eerste van een reeks van lezingen, die wij in het huidige tijdsbestek voor onze leden hadden willen organiseren, maar waarvan wij nu de volgende tot onze spijt hebben moeten opschorten. De heer De Bussy had tot onderwerp gekozen het ontstaan en den plattegrond van Amsterdam.

Dat onze leden, wat betreft de verminderde werkzaamheid van het Genootschap, de ongunst der tijden mee calculeerden, bleek uit het feit dat zij bij de wisseling van het verenigingsjaar het Genootschap trouw zijn gebleven.

De commissie voor het Jeugdwerk bleef actief. Verschillende nieuwe drukken werden op de pers gelegd; die van Amsterdam als handelsstad werd herzien in verband met de vernietigingen in September. Voorts besloot de commissie een nieuwen cursus in voorbereiding te nemen, dien over Amsterdam ende Schilderkunst. Er was veel belangstelling bij leerlingen en onderwijzers. In totaal deden in 1944 76 scholen en 35 particulieren aanvragen betreffende het jeugdwerk.

De Grachtengevelcommissie

organiseerde ook dit jaar een teekenwedstrijd voor de rijpere schoolgaande jeugd. Belangstelling voor haar werk wakte zij o.a. door in Februari een tentoonstelling te organiseren in het Gemeente-Archief van de inzendingen voor den wedstrijd van 1943. De tweede wedstrijd, die in Mei werd opengesteld, had méér dan de eerste een opvoedkundige strekking en om die reden ook een ruimer onderwerp: de kunsthistorisch of aesthetisch belangrijke gevels van den geheelen grachtengordel konden ervoor als object dienen en in de eerste plaats werd handteekenwerk van perspectivische afbeeldingen gevraagd, waarvoor dus geen opmetingen behoeften te worden verricht; daarnaast werd ook een wedstrijd in bouwkundig teekenen opgesteld. De deelneming liet zich aanvankelijk dan ook gunstig aanzien. De gebeurtenissen van den zomer moeten echter ook ditmaal blemmerend op de activiteit der jonge deelnemers hebben gewerkt. Velen waren niet in staat hun inzending te voltooien. Uit het verslag der jury blijkt dat zij het gehalte der gemaakte teekeningen hoog aansloeg, evenzeer als de keuze op zichzelf van de tot object genomen stukken architectuur. Een aantal inzendingen droeg zij

aan het bestuur voor tot toekenning van prijzen, waartoe in den aanvang van 1945 besloten werd.

In ander opzicht vond de oorspronkelijke opzet van de Grachtengevelcommissie, zooals reeds in het vorig jaarverslag vermeld werd, op verheugende wijze verwezenlijking, en wel door de te laat ingekomen inzending van leden van de club „De Poorters”, leerlingen van de vereniging „Voortgezet Hooger Bouwkunst-Ondericht”. Zij bevatte de volledig in inkt uitgewerkte teekeningen op schaal 1 à 100 van de beide gevelwanden van de Heerengracht van Amstel tot Koningsplein. Dit schitterende werkstuk, in den tijd van zes weken door 45 jonge architecten tot stand gebracht, verwerkelijkte met één slag een deel der plannen van Commissie en Bestuur om tot

Grachtenboek

te komen. Het auteursrecht is bij uitsluiting aan het Genootschap gekomen. Bovendien werd een afspraak gemaakt over de voortzetting van het werk van het resterende gedeelte van de Heerengracht, van Koningsplein tot Brouwersgracht, waarvan het Genootschap de onkosten (zonder honorarium) voor zijn rekening heeft genomen. Dienovereenkomstig heeft in de week van 19 tot 24 Juni over dit stuk gracht het opmetingswerk „en masse”, n.l. door ongeveer 70 leden van De Poorters, plaats gehad. Dank zij voortreffelijke organisatie en gunstig weer is ook dit ten volle geslaagd.

Aan de deelnemers zijn eenige kostbare boekwerken vereerd, als begin van een door hen te stichten bibliotheek, en bovendien aan elken medewerker persoonlijk een typografisch fraai verzorgde dankbrief. Zijn pok de teekeningen van de tweede helft der Heerengracht eenmaal in ons bezit, dan hebben wij de geheele Heerengracht van het geprojecteerde moderne grachtenboek in boven verwachting fraaie uitvoering voor reproductie en publicatie gereed.

Er was voor het Genootschap in 1944 nauwelijks aanleiding, zich buiten zijn kring te doen gelden. Eenmaal geschiedde dit door, op verzoek en instigatie van een der leden, den heer H. B. E. Warnars, te requesteeren bij de Nederduitsch-Hervormde Gemeente te Amsterdam om *betere beveiliging van de Oude Kerk tegen oorlogsgevaar*.

Er werd een commissie gevormd, waarin ook gemeentelijke autoriteiten-zitting hadden, met vertegenwoordigers van de kerkelijke gemeente, Heemschut, Hendrick de Keyser en Amstelodamum. De Gemeente heeft den financieelen kant van de zaak zoo goed als geheel voor haar rekening genomen.

Aan de Stichting Het Topografisch Repertorium van Nederland verleende het Genootschap wederom eenigen geldelijken steun.

Het aantal leden

bleef ook dit jaar stijgen. Bijna 150 nieuwe leden werden in 1944 benoemd. Het ledental klom daardoor tot bijna 1700 in den aanvang van 1945, tegen 1350 begin 1940. Alzoo een toename met 30 %. Intusschen staat het te vreezen, dat deze verheugend snelle stijging van het ledental door de tijdsomstandigheden zal worden vertraagd. Laten daarom degenen, die belangstelling voor ons werk bespeuren degenen die voor het lidmaatschap in aanmerking komen aan den secretaris opgeven. Opdat wij, sterker dan ooit, naar ledental en middelen, den nieuwen tijd kunnen ingaan! In het bestuur kwam geen verandering. De heer Kouwenaar vierde met zijn herkiezing een jubileum; hij had toen 25 jaar zitting in het bestuur. De heer Brugmans, die bijkans twee jaar wegens gijzeling te St. Michielsgestel had doorgebracht, keerde in het voorjaar van 1944, in den kring van het bestuur terug. Hij nam het Voorzitterschap van de Jeugdwerkcommissie weer op zich.

Na de voorlezing van dit, door de aanwezigen met groote aandacht aangehoord, jaarverslag herhaalde de Voorzitter nog eens in het openbaar het in den bestuurskring tot den secretaris gerichte woord van dank. Hij stipte daarbij aan dat dit het „zwanen”-jaarverslag van dr Westermann was geweest — waar deze benoemd is tot bibliothecaris van de Handelshoogeschool te Rotterdam en onze stad metterwoon gaat verlaten. De Voorzitter verbond hieraan een bijzonder hartelijke toespraak tot den aftredende, waarbij hij gelegenheid vond op diens groote capaciteiten het licht te doen vallen.

Dan was aan de orde

het verslag van den penningmeester,

notaris C. G. Pouw.

Hieruit bleek, dat het vermogen van het Genootschap per ultimo December 1944 f 19.857,54 bedroeg, of ruim f 2.200,— minder dan per ultimo December van het daaraan voorafgaande jaar. De ontvangsten over het 45ste boekjaar bedroegen f 20.501,76 en er was een saldo van f 5.517,87.

Met het oog op de plaatsruimte moeten wij ons tot vermelding hiervan beperken.

Overeenkomstig het rapport van de commissie voor het nazien der rekening en verantwoording keurde de vergadering het verslag goed. Vermelding verdient hierbij dat de commissie het denkbeeld van den penningmeester tot eenige verhooging van de contributie ondersteunde. De aftredende bestuursleden, de heeren Pouw, Brugmans en Mieras werden herkozen; de voorziening in de vacature-Westermann werd uitgesteld tot de in Jan./Febr. a.s. te houden jaarvergadering.

Bij

de rondvraag

bleek o.m. dat het Gemeentebestuur gevel-fragmenten in de Jodenbuurt gekocht heeft, om ze te laten herplaatsen bij nieuwen bouw. Er werd ook geklaagd over de slappe toepassing van de bepalingen betreffende het, plaatsen van reclameborden in onze stad. En ten slotte werd gepleit voor het terugbrengen van de vierde luiklok uit de Oude Kerk, de z.g. boomklok, die zich thans in het torentje van American-hotel bevindt, naar haar oude plaats.

Tentoonstelling teekeningen Grachtengevelwedstrijd. Na afloop van de vergadering waren de aanwezigen in de gelegenheid in een aangrenzende zaal de tentoonstelling te bezichtigen van de ingekomen teekeningen op den Grachtengevelwedstrijd 1944 en de inzending van „De Poorters” onder het motto Pro Deo op den

Grachtengevelwedstrijd 1943. Deze inzending bestaat uit 19 bladen van ongeveer een meter lengte, zoodat daarmede de twee lange wanden van de zaal in de lengte geheel behangen waren. Uit den aard der zaak concentreerde de aandacht der bezoekers zich vooral op dit werkstuk. Het zien van de lange reeksen nauwkeurig geteekende gevels maakte een verrassenden indruk. Niettemin vonden ook de teekeningen der overige inzenders groote belangstelling, vooral wegens het feit, dat vele der teekeningen vervaardigd bleken te zijn door zeer jeugdige personen. Een vitrine met afbeeldingen van enkele reproducties der z.g. Strip Drawings van Tallis, een overeenkomstige uitgaaf van de City van London als die van Casper Philipsz van de Amsterdamsche Grachten, vulde het tentoongestelde werk op interessante wijze aan. De tentoonstelling bleef eenige dagen voor het publiek open.

HET MAANDBLAD.

Het laatst-verschenen nummer van het Maandblad was dat van September 1944, ongerekend het „Bericht aan de Leden”, dat in Augustus 1.1. kon worden verzonden. Het 40ste jaarboek is daarna het eerste teeken van nieuw leven geweest, dat wij weer konden geven, een levensteeken dat spoedig door een tweede kon worden gevolgd: de Uitnoodiging om deel te nemen aan de Najaars-excursie, die het Paleis op den Dam ten doel heeft gehad. Inmiddels was ons de toestemming geworden om dit jaar nog tweemaal een nummer van het Maandblad, telkens groot acht bladzijden of één nummer van zestien pagina's in totaal, te doen verschijnen. Het Bestuur koos het laatste; en zoo heeft dan dit nummer van December het licht gezien. Het vormt dus den

geheelen jaargang 1945. Bij dit nummer is tevens verzonden het Register van het Maandblad van 1944 en dat van 1945. Ten einde de voor tekst bestemde ruimte zoo groot mogelijk te doen zijn, hebben wij ditmaal het omslag laten vervallen, daar de vier bladzijden daarvan anders in mindering zouden worden gebracht van de acht bladzijden, die ons waren toegestaan. Te beginnen met Januari a.s. hopen wij weder geregeld den 1sten van elke maand een nummer van het maandblad te laten verschijnen, dat echter telkens niet meer dan acht bladzijden zal mogen bevatten. Zekerheid daaromtrent bestond bij de verzending van dit December-nummer nog niet. Wij willen er echter het beste van hopen!

HET SECRETARIAAT.

Uit het in dit nummer opgenomen verslag van de algemeene vergadering is reeds gebleken, dat dr. J. C. Westermann als bestuurslid en secretaris van ons Genootschap is afgetreden, wegens zijn benoeming tot bibliothecaris

van de Handelshoogeschool te Rotterdam. Tot tijd en wijle in de vacature voorzien zal zijn, wordt het secretariaat waargenomen door den 2en secretaris, den heer H. van der Bijll, Prinsengracht 738, Amsterdam-C.

DR. J. C. WESTERMANN. †

Bij het ter perse gaan van dit nummer ontving het bestuur de droeve tijding, dat onze sedert kort afgetreden secretaris, Dr. J. C. Westermann na een ziekbed van zes weken, in den nacht van 27 op 28 November in het Diaconessenhuis te Rotterdam, waar hij sinds 1 October de

functie van. bibliothecaris der Handelshoogeschool bekleedde, is overleden. In een volgend nummer van het Maandblad wil het Bestuur een in memoriam wijden aan de nagedachtenis van den bekwamen medewerker en voortreffelijken mensch en vriend.

Mr Jacob de Beeldsnijder (Antwoord)	Blz. 64
KLEINE VONDSTEN: Drie bijdragen van J. Z. KANNEGIEETER	55
TON KOOT, Amstelodamum-ers naar de Vecht	57
TON KOOT, Vondel's zes woningen in Amsterdam	60
Onze tweede en onze derde Vecht-tocht (met 3 afb.)	65
H. W. ALINGS, Die Vinderskamer herplaatst	
Mej. B. BLIJTELAAR, Gobel Zael, klok- en geschutgieter	69
PETER GRINGOIR, Eenige huisnamen aan den Singel	70
P. A. v. D. LINDEN VOOREN, De Amsterdamsche Buitensingel	71
Heropening Waaggebouw; tentoonstelling Stadspoorten en Waaggebouwen	74
J. H. KRUISINGA, De moord op het Rokin	74
VRAGENBUS: Bernalenburg (Antwoord). Afbeelding Amsterdamsche Klinische School gezocht (Vraag). Mr Jacob de Beeldsnijder (Antwoord)	
VAN DE BOEKENTAFEL: Herdrukken „Opkomst en Bloei van Amsterdam” van prof. dr. H. BRUGMANS en „Geschiedenis van Nederlandsch-Indië” van dr F. W. STAPEL	

MEDEDEELINGEN VAN HET BESTUUR:	
Algemeene Ledenvergadering (aankondiging)	12
„Reizigers te Amsterdam” (aangeboden)	12
Verschijsning van het Maandblad	-12
Nieuwe leden	12, 24, 32, 40, 48, 56, 64, 76
Onze jaarvergadering (verslag)	29, e.v.
Philips Grachtenboek en Jaarboeken gevraagd	32, 64
Maandbladen gevraagd en aangeboden	32, 40, 48, 56, 64
Lezing van den Voorzitter over het ontstaan en den plattegrond van Amsterdam (aankondiging)	40
Verslag idem	43
Bezoek aan het Rijksbrandweermuseum te Utrecht	48
Nummer „Amsterdam, Heden en Toekomst” gevraagd	48
Excursie naar de Vechtstreek	56, 57
Boeken aangeboden	56
Vraag en aanbod	76

I N H O U D.

Jaargang 1945 (alleen bestaande uit de maand December):

Mr A. LE COSQUINO DE BUSSY, Burgemeester Dr W. DE VLUGT, Beschermheer van Amstelodamum, † 10 Februari 1945 (met portret)	Blz. 1
De Begrafenis	5
Ons bezoek aan het Paleis	5
CLARA BILLE, Eenige notities naar aanleiding van het bezoek aan het Kon. Paleis op den Dam	8
D. KOUWENAAR, Dr HENRI POLAK	9
TON KOOT, Het lot van Amsterdam in oorlogstijd	10
Tentoonstelling „Bouwen van woning tot stad”	11
MEDEDEELINGEN VAN HET BESTUUR:	
Onze Jaarvergadering	13
Het Maandblad	16
Het Secretariaat	16
Dr J. C. Westermann †	16

REGISTER.

	Blz.		Blz.
Aken (Jan van -)	46	Kruisinga (J. H.)	10, 37,
Albinus (Frederik Bernard -) te Amsterdam	51	Leliegracht (Springen over de —),	27,
Alings (H. W.)	4, 20,	*Lindeboom (De-)	54
Amsterdam (litteratuur over -)	44,	Linden (P. A. v. d. — Vooren)	25,
Amsterdam, Stad te Water	48	Loon (Jhr Ernest van)	50
Amsterdammertjes spelen 7, 22, 23, 26, 36, 46,	53	Loon (J. K. van)	18
Baarn en de rijke Amsterdammers	16	Melkblikjes (Van — en de Prinsengracht tusschen Egelantiersgracht en Tuinstraat)	53
Beeldsnyder (Mr Jacob de -)	54, 64,	Munten (Te Amsterdam opgegraven gouden -)	47
Berg (F. G. van den -)	47,	Myksenaar (Mr P. J.)	15
Bernalenburg	39,	Namen (Oude — van straten, grachten, pleinen, enz.)	25
Bewoning in de 17e en 18e eeuw	39,	Niftarlake (Bezoek aan —). Zie ook Vechtstreek	57
Bibliographie (Commissie voor de — over Amsterdam)	45,	Osnabrugge (Het Huis —) in eere hersteld	41
Binnenweg (Waar was de — ?)	11,	Oudezijds Kolk	37
Blaauwhoedenvveem en Vriesseveem (Wijze van tellen)	37,	Ringoir (Peter)	46, 47,
Block (Agnes —)	6,	Rokin (De moord op het —)	74
Bredero's (G. A. --) ouderhuis bij de Varkenssluis	6,	Rijksbrandweermuseum te Utrecht	48
Bruynvisch (De)	41	Schuttingpad (Waar was het — ?)	38
Buitensingel (De Amsterdamsche —)	71	Singel (Eenige huisnamen aan den —)	71
Bussy (Mr A. le Cosquino de -)	43	Spelen. (Zie Amsterdammertjes spelen)	7
Byll (H. v. d.)	29, 44,	Starter (Jan) 1594-1626. De Rustelooze Suikerhandel (De — van Amsterdam 1813-1894)	33
Bytelaar (Mej. B.)	70	Tentoonstelling Stadspoorten en Waaggebouwen	74
Dirnen (die) van Amsterdam	10	Texel (De scheepvaart langs — en Vlieland)	21
Doff (Neel) en Amsterdam	44	Theeprijzen voor honderd jaar	6,
Eeghen (Mr Chr. P. van)	51,	Toeback zuigende kinderen	47,
Fontaine Verwey (Mr H. de la)	2	Trouw (J.)	50
Gevelsteenenschat (Heb zorg voor onze —)	1	Vondel's zes woningen in Amsterdam	60
Grachtengevelwedstrijd (De — 1943)	13	Vondsten (Kleine)	11
Grachtengevelwedstrijd, idem, tentoonstelling	4	Vechtstreek (Excursie naar de —). Zie ook Niftarlake	36, 57,
Haringpakkery (De —)	54	Vecmen (Het tellen bij de —)	63,
Hart (Abraham van der)	10	Vinderskamer herplaatst (gevelsteen)	67
Hartkamp (Een tweede -)	6	Waaggebouw (Heropening —). (Zie ook Tentoonstelling)	74
Hogerlinden (J. G. A. van)	37	Zael (Gobel), klok- en geschutgieter	69
Huis van Burgemeester Huydecoper	27,	Zeeburg (Waar komt de naam — vandaan?)	27
Kalff † (Mr J. — Jr)	50		
Kannegieter (J. Z.)	12, 46,		
Klinische School (Afb. gezocht -)	75		
Koot (Ton)	63		
Krantenschrijvers (Amsterdamsche -- van 1600—1900)	15		

REGISTER.

Jaargang 1945 (alleen bestaande uit de maand December).

	Blz.		Blz.
Amsterdam (Het lot van — in oorlogstijd)	10	Paleis (Eenige notities naar aanleiding van het bezoek)	8
Bille (Clara)	8	Polak (Dr Henri)	9
Bussy (Mr A. le Cosquino de -)	4	Ten-d--stelling „Bouwen van woning tot —"	11
Koot (Ton)	11	Vlugt (Dr W. de), Beschermer van Amstelodamum † 10 Febr. 1945	1
Kouwenaar (D.)	10		
Paleis (Ons bezoek aan het —)	5		